

Nr 39

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1974: 145 angående fria läromedel, m. m., jämte motion.

Propositionen

I propositionen 1974: 145 har Kungl. Maj:t (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för tillhandahållande av fria läromedel för eleverna i grundskolan som förordats i propositionen,
2. godkänna vad som i propositionen förordats i fråga om extern klass av specialskolan,
3. medge att under innevarande budgetår statsverkets kostnader för den ersättning som skall utgå för sådana elever i externa klasser som kommer från annan kommun får täckas med medel som anvisats under förslagsanslaget *Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader*.

Enligt propositionen bör eleverna i grundskolan som gåva få centrala läromedel i den utsträckning som krävs för en allmän överblick av det huvudsakliga innehållet i lärokursen. Bestämmelserna avses träda i kraft den 1 juli 1976. Vidare föreslås i propositionen vissa förbättringar av de kommunala villkoren i samband med anordnande av s. k. extern klass av specialskolan.

Motionen

1974: 1994 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen

1. beslutar att eleverna i grundskolan som gåvoläromedel skall er-hålla de centrala läromedel som behövs för att kunna följa undervisningen,
2. hos regeringen hemställer om förslag om särskild medelstildelning till kommunerna för denna verksamhet.

Gällande bestämmelser om tillhandahållande av läromedel

Frågan om tillhandahållande av läromedel åt elever i grundskolan regleras i 2 kap. 27 § skolstadgan (1971: 235). Första och andra styckena av paragrafen har följande lydelse.

Elev vid grundskolan skall i skäligen omfattning tillhandahållas materiel som fordras för en tidsenlig undervisning.

Elev vid grundskolan får behålla egentliga läroböcker, arbetsböcker

och förbrukningsmateriel. Vid anfordran skall dock återlämnas dels vissa läroböcker och läseböcker, särskilt om de skall användas kortare tid, dels förbrukningsmateriel som utan olägenhet kan användas på lärorummet av olika klasser och grupper.

Tidigare behandling av frågan om tillhandahållande av läromedel

1972 års riksdag

Utbildningsutskottet anförde i sitt betänkande 1972: 26 i anledning av vid 1972 års riksdag väckta motioner angående tillhandahållande av fria läromedel åt elever i grundskolan att utskottet delade motionärernas uppfattning att det genom den snabba utvecklingen på läromedelsområdet inte är lika lätt som förut att definiera t. ex. begreppen "egentliga läroböcker" och "vissa läroböcker och läseböcker" i 2 kap. 27 § skolstadgan och erinrade om att eleverna skall erhålla de förstnämnda böckerna som gåva och de sistnämnda som lån. Utskottet fann vidare att den andel läromedel som eleverna erhåller som gåva fortsättningsvis bör vara oförändrad jämfört med tidigare praxis. Med hänsyn till de olägenheter som visat sig följa av påtalad oklarhet i skolstadgan var det emellertid enligt utskottets mening angeläget att det ifrågavarande andra stycket i paragrafen utformades så att det — inom ramen för vad som sägs i första stycket — gav kommunerna större frihet att avgöra vilka läromedel som skall lämnas som gåva respektive lån till eleverna i grundskolan. Riksdagen beslöt på utskottets förslag att ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört om 2 kap. 27 § skolstadgan.

1973 års riksdag

Enligt beslut av 1973 års riksdag skulle som riktlinjer i fråga om tillhandahållande av läromedel gälla att elev i grundskolan skulle som gåva få minst ett läromedel, vilket ger en allmän överblick över det huvudsakliga kursinnehållet i ämnet, i varje ämne där sådant läromedel förekommer. Då ett läromedel ofta nog endast är avsett för en viss årskurs eller ett visst stadium kommer, som utbildningsutskottet konstaterade, eleven under genomgången av grundskolan att ha rätt till mer än ett centralt läromedel i ett och samma ämne (prop. 1973: 76, UbU 1973: 28, rskr 1973: 242).

Vårsessionen med 1974 års riksdag

Kungl. Maj:t anmälde i proposition angående vissa läromedelsfrågor (prop. 1974: 13) att skolöverstyrelsen (SÖ) den 6 december 1973 lagt fram förslag till nya bestämmelser om fria läromedel för eleverna i grundskolan samt att remissbehandlingen av detta förslag inte kunde avslutas i sådan tid att nya bestämmelser om fria läromedel kunde träda i kraft vid utsatt tidpunkt. Kungl. Maj:t föreslog därför att gällande

bestämmelser om fria läromedel tillämpades även under budgetåret 1974/75. Riksdagen godkände att så skedde (UbU 1974: 15, rskr 1974: 155).

Utskottet

Statsmakterna beslöt år 1974 (prop. 1974: 13, UbU 1974: 15, rskr 1974: 155) att med centrala läromedel skall förstås sådana läromedel som täcker väsentliga delar av ämnen, ämnesgrupper eller kursmoment, som anges i gällande läroplan, och förser eleverna med instrument som hjälper dem att planera och organisera sina studier, öva färdigheter, inhämta fakta och sätta in dessa i ett meningsfullt sammanhang.

Enligt propositionen 1974: 145 bör eleverna i grundskolan som gåva få centrala läromedel i den utsträckning som krävs för en allmän överblick av det huvudsakliga innehållet i lärokursen.

I motionen 1974: 1994 hävdas att propositionens förslag innebär för stor frihet för en kommun när det gäller att avgöra vilka läromedel som skall tillhandahållas eleverna som gåva respektive lån. Elev bör enligt motionärerna som gåva erhålla de centrala läromedel som behövs för att kunna följa undervisningen i kommunens grundskola.

Utskottet erinrar om att 1973 års riksdag fattat beslut om riktlinjer i fråga om tillhandahållande av läromedel åt elev i grundskolan. De preciserande bestämmelser som nu föreslås innebär bl. a. att kommuns gåvoskyldighet skall avse centrala läromedel. Antalet centrala läromedel som en elev under genomgång av grundskolan erhåller som gåva kan självfallet växla från kommun till kommun beroende på vilka läromedel som en kommun väljer. Målet för alla kommuners strävan skall enligt propositionen 1974: 145 emellertid vara detsamma, nämligen att som gåva ge centrala läromedel i den utsträckning som krävs för en allmän överblick av det huvudsakliga innehållet i lärokursen. Såvitt utskottet kunnat finna blir motionärernas ifrågavarande önskemål tillgodosett om propositionens förslag genomförs. Motionen 1974: 1994 behöver därför i denna del inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande den i motionen aktualiserade frågan om särskilt statsbidrag till läromedel vill utskottet anföra följande.

Genom riksdagens beslut år 1946 ålades skoldistriktet att utan behovsprövning tillhandahålla samtliga elever inom folk- och småskola fria läroböcker och fri förbrukningsmateriel (prop. 1946: 59, SU 1946: 78, rskr 1946: 191). För dessa ändamål utgick statsbidrag, som dock inte täckte hela kostnaden. Genom riksdagens beslut år 1957 rörande omläggning av statsbidragen till primärkommunernas driftutgifter bortföll det särskilda bidraget till fria läromedel (prop. 1957: 112, SU 1957: 91, rskr 1957: 239). Kompensation för detta erhöles genom att kommunernas andel av kostnaderna för lärarlönerna, det s. k. kommun-

avdraget, minskades. Att införa ett nytt specialdestinerat statsbidrag är enligt utskottets uppfattning inte lämpligt. Därtill kommer att utredningen om skolan, staten och kommunerna just behandlar frågan om statsbidrag till kommunernas verksamhet på skolans område. Enligt utredningens direktiv är det angeläget att statsbidragets storlek kan anpassas till kommunernas skiftande förutsättningar att organisera skolverksamheten. Med hänvisning till pågående utredningsarbete avstyrker utskottet det ifrågavarande yrkandet i motionen 1974: 1994.

Utskottet har intet att erinra mot vad som i övrigt anförs i propositionen beträffande läromedel. De nya bestämmelserna avses träda i kraft den 1 juli 1976.

Förslagen i propositionen beträffande externa specialklasser tillstyrker utskottet.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 145 och med avslag på motionen 1974: 1994 yrkandet 1 godkänner de riktlinjer för tillhandahållande av fria läromedel för eleverna i grundskolan som förordats i propositionen,
2. att riksdagen avslår motionen 1974: 1994 yrkandet 2,
3. att riksdagen godkänner vad som i propositionen 1974: 145 förordats i fråga om extern klass av specialskolan,
4. att riksdagen medger att under innevarande budgetår statsverkets kostnader för den ersättning som skall utgå för sådana elever i externa klasser som kommer från annan kommun får täckas med medel som anvisats under förslagsanslaget Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader.

Stockholm den 3 december 1974

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorp (c), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Wiklund (s), Gustafsson i Barkarby (s), fröken Hörlén (fp), fru Gradin (s), herr Johansson i Skärstad (c), fru Suncberg (m), herr Sundgren (s), fru Lantz (vpk), fröken Rogestam (c), herr Bladh (s) och fru Ekelund (c).

Reservation

av fru Lantz (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Genom riksdagens" och på s. 4 slutar med "motionen 1974: 1994" bort ha följande lydelse:

För kommun, som har begränsade ekonomiska möjligheter, kan det vara förenat med svårigheter att tillhandahålla eleverna de centrala läromedel som behövs för att eleverna skall kunna följa undervisningen i grundskolan. Mot bakgrund härav bör kostnaderna för centrala läromedel bestridas av staten. Kungl. Maj:t bör därför återkomma till riksdagen med förslag om ett särskilt statsbidrag som avser sådana kostnader.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med bifall till motionen 1974: 1994 yrkandet 2 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om särskilt statsbidrag till centrala läromedel,

